

учета, с согласия руководителя органа, осуществляющего ОРД [4, с.6-8].

Подобный вариант разрешения проблемы предоставления результатов ОРД органам досудебного следствия вполне приемлем и для законодательства Украины, но при этом более целесообразным представляется закрепление общих правил указанной процедуры не в межведомственной инструкции, которая должна детализировать и уточнять положения закона, а, в первую очередь, в законе «Об ОРД» и в УПК.

ЛИТЕРАТУРА

1. Балашов А.Н. Взаимодействие следователей и органов дознания при расследовании преступлений.

—М.: Юридлит, 1979. —112 с.

2. Бандурка А.М., Горбачев А.В. Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ: Науч.-практ. пособие. -К.: Ред.-изд. отдел МВД Украины, 1995. —160 с.

3. Доля Е.А. Предоставление результатов оперативно-розыскной деятельности органу дознания, следователю, прокурору, или в суд // Уголовный процесс. —1999. -№ 4. —С. 41-47.

4. Ривман Д.В., Молдавский М.В. Проблемы предоставления результатов оперативно-розыскной деятельности следственным и судебным органам для использования в процессе доказывания // Российский следователь. —2001. -№ 1. —С.6-8.

Поступила в редколлегию 12.07.2002

ЖУРОВА О.М. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ, УПОВНОВАЖЕНИХ ЗДІЙСНЮВАТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА
Аналізуються положення кримінально-процесуального законодавства, що регламентують взаємодію слідчих та органів, уповноважених здійснювати оперативну-розшукову діяльність. Розглянуті проблемні питання взаємодії та внесені пропозиції з їх вирішення.

ZHUROVA E.M. STATUTORY REGULATION OF INTERPLAY OF ORGANS AUTHORIZED TO EXECUTE OPERATIVE-SEARCH ACTIVITY WITH ORGANS OF A PRE-TRIAL CONSEQUENT

The rules of the criminal procedure local law regulating interplay of the inspectors and organs, authorized are analyzed to execute operative-search activity. The problematic problems of interplay are reviewed and the proposals on their solution are brought in.

І.В. ЗОЗУЛЯ

канд. техн. наук, ст. наук. співр.

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343

ПОНЯТТЯ БЕЗПЕКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗА ЙОГО МЕЖАМИ

Досліджені можливості характеристики основних об'єктів кримінально-правового захисту з позицій їх безпеки. Запропоновані норми сутності збереження непорушності об'єкту через смисловий зміст вираження його безпеки та елементи методології аналізу безпеки об'єктів захисту.

Загальне поняття безпеки об'єктів захисту та її предмету.

В статті 1 Кримінального кодексу (КК) України подано перелік таких основних об'єктів кримінально-правового захисту¹, як "права і свобода людини і

громадянина", "власність", "громадський порядок", "громадська безпека", "довкілля", "конституційний устрій України", "мир і безпека людства"² [1, с.125].

² Слід зауважити, що одночасно ці ж об'єкти можуть розглядатись у якості філологічних, соціологічних, психологічних, суспільно-політичних та інших категорій, що мають особливе, інше значення у відповідній галузі знань.

¹ Тут, і далі без особливої на це вказівки – в скороченій формі - об'єктів.

Якщо кожен з означених об'єктів знаходиться в певному стійкому стані відсутності несприятливих дій чи чинників³, що порушують цей стан природного⁴ його розвитку, то такий стан може бути названий безпекою⁵ об'єкта.

Відповідно, порушення стану безпеки об'єкта називається його небезпекою.

Оскільки відношення КК до означених об'єктів виражається в здійсненні дії з охорони цих об'єктів, то охорона і є тим інструментом, що сприяє стану безпеки об'єкта. Але, певна річ, процес охорони не гарантує безпосередньої безпеки об'єкта, бо діє тільки в застережливій якості⁶ відносно відповідного до розміру посягання на безпеку об'єкта⁷ покарання. Тобто, він є необхідною, але не достатньою умовою безпеки об'єкта. Таке ствердження витікає з припущення того, що безпека об'єкта, незважаючи на наявність КК, може порушуватись дією несприятливих чинників, чи дією (бездіяльністю⁸) суб'єкту злочину.

Дії останнього проти безпеки об'єкта як елементу складу злочину, в вичерпній мірі по стану на дату дії КК, класифіковані в ньому і відносяться до прерогативи Кримінального кодексу. Зовсім інша річ, коли безпека об'єкта порушується несприятливими чинниками (подіями, ситуаціями), які, безперечно, не являються суб'єктами (в даному випадку – злочину). Це відбувається при умові їх незалежності від людини, як суб'єкта вчинків, чи людини, як об'єкта вчинків, наприклад, стосовно громадської безпеки (життя і здоров'я людини). Тобто, у якості таких чинників можуть виступати техногенні фактори навколишнього середовища, природні явища тощо, що порушують безпеку об'єкта. Звичайно, якщо людина при руйнуванні конструкції будівлі в результаті землетрусу потрапляє під завал, то свідомо безглуздими є її жалоби на викликані цими обставинами обмеження її власних прав і свобод (наприклад, на

свободу пересування)^{9,10}. Аналогічні зауваження можуть бути зроблені стосовно жалоби власника на втрату права користуватись певною власністю через її пошкодження при тих же обставинах.

Таким чином, виходячи з сказаного, безпека означених в ч.1 ст.1 КК об'єктів може порушуватись як в межах впливу КК, так й поза його межами. При цьому ще раз зазначимо, що *наше дослідження ставить своїм предметом* не караність суб'єкта за порушення стану безпеки об'єкта, а *збереження його непорушності, тобто стану безпеки об'єкта через запобігання небезпеки*. І звертаючись до визначення безпеки, наданого нами на початку цієї роботи, вважаємо, що воно може розглядатись як синонім *невтручання* в ту чи іншу сферу діяльності чи стан об'єкта.

До того ж, незалежно від означеного підходу, проблема безпеки цих та інших об'єктів сьогодні залишається до кінця не вирішеною ні в теорії, ні на практиці, в тому числі, як в КК, так і за його межами.

Розглянемо кожен з перелічених об'єктів.

1. *“Права і свободи людини і громадянина”* виступають як прояв можливості певної поведінки (дії чи бездіяльності) індивіду¹¹. Тобто, людина¹² і громадянин мають право на певну¹³ поведінку, і збереження чи наявність цих прав є станом їх безпеки. Виходячи з цього та з наданого нами визначення безпеки об'єкта, *порушення безпеки об'єкта “права і свободи людини і громадянина” полягає в обмеженні її в правах на певну поведінку*. Тобто, законо-

⁹ Хоча, при певних обставинах, суб'єктами злочину тут можуть виступати і проектувальники, будівельники тощо, які своїми непрофесійними чи умисними діями негативно вплинули на потрібну міцність будівлі.

¹⁰ До того ж, звуження прав при виникненні особливих умов здійснення державного управління (стихійні лиха, ... умови цивільної оборони) наступає й при неможливості реалізувати певні права, передбачені і нормами адміністративного права [6, с.37].

¹¹ З позицій адміністративно-правових відносин, особисті права і свободи громадянина пов'язані з виконанням ним дій, спрямованих на задоволення особистих потреб [6, с.39].

¹² Вже виходячи з факту її існування, як би за замовчуванням - як біологічна істота, у якої крім її життя і здоров'я, тілесної та статевої недоторканості, що охороняє КК, особливо *охороняється особиста свобода*; а також, як соціальна істота, особистість - у якої *“забезпечується охорона честі і гідності, політичних, соціально-економічних та інших прав і свобод людини”* [7, с.10]. Тобто, у людини існує, так би мовити, невід'ємне подвійне право на свободу – як біологічної, так і соціальної істоти.

¹³ У коментарі [1, с.126] підкреслено – власну поведінку, що може вступати в протиріччя з очікуваною суспільством від індивіду певною поведінкою.

³ Стосовно матеріальних відношень, шляхом «уничтоження, пошкодження, видозмінення, ізъяття или замены», поза матеріальних відношень – шляхом знищення, пошкодження або видозмінення [2, с.45].

⁴ Безпосереднього, вільного, закономірного, вродженого, нормального.

⁵ Позначимо, що саме поняття “безпека” відсутнє в ряді юридичних словників, наприклад, в [3, 4], але є в юридичній енциклопедії [5] – (див. далі).

⁶ Фактично є стримуючим фактором.

⁷ До того ж зазначимо, що *посягання на безпеку об'єкта* (з наведених в переліку ч.1 ст.1 КК), на нашу думку, *може бути факультативною ознакою злочину*.

⁸ За ч.1 ст.11 КК - стосовно невиконання професійних та посадових обов'язків суб'єкта, що привели до порушення безпеки об'єкта, наприклад, підприємства ядерної енергетики.

давча норма безпеки об'єкта "права і свободи людини і громадянина" складається в непорушені прав людини і громадянина на певну поведінку за її власним розсудом та прийнятими в суспільстві нормами.

Таким чином, обмеження комплексу повноважень з права "поводити себе певним чином, ... вимагати певної поведінки від інших суб'єктів, ... звертатися до певних органів держави за захистом у випадках порушень чи утруднення реалізації вказаних повноважень" [1, с.126] є порушенням безпеки об'єкта "права і свободи людини і громадянина".

Звідси витікає й така складна законодавча конструкція, що порушення безпеки об'єкта "права і свободи людини і громадянина" певним суб'єктом злочину (що виражається, припустимо, в обмеженні свободи пересування об'єкта), вважається злочином і відповідно карається згідно з КК відносно суб'єкта, а це ж діяння, тобто, порушення безпеки об'єкта "права і свободи людини і громадянина" (у якості якого тепер виступає осуджений злочинець) з боку держави, вважається покаранням за вчинення злочину¹⁴.

2. "Власність" виступає як матеріальний чи нематеріальний об'єкт права суб'єкта на комплекс повноважень володіння, користування і розпорядження об'єктом^{15,16}. І, за аналогією з розглянутим раніше, порушення безпеки об'єкта "власність" складається в неможливості чи утрудненні власника реалізувати означені повноваження. Тобто, за умов порушення "можливості фактичного перебування об'єктів власності у певних суб'єктів, ... експлуатувати об'єкти права власності, ... за власним розсудом вирішувати долю належних ... об'єктів власності" [1, с.126].

3. "Громадський порядок" – виступає як "стан суспільних відносин, що відповідає правилам і умовам, встановленим нормами права" [1, с.126]¹⁷, а порушення безпеки об'єкта "громадський порядок" – як приведення стану суспільних відносин у невідповідність з правилами і умовами, встановленими нормами права.

4. "Громадська безпека" – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи (людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність, права і свободи), суспільства (матеріальні і духовні ціннос-

ті) і держави (конституційний устрій, суверенітет і територіальна цілісність) від внутрішніх і зовнішніх загроз" [1, с.126-127]¹⁸.

Порушення безпеки об'єкта "громадська безпека" складається в діяннях, що ставлять або можуть поставити під загрозу стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

5. "Довкілля"¹⁹ – за [1, с.127] – виступає як правовий режим (певні стандарти і нормативи) існування природного середовища, а порушення його безпеки складається в порушенні стандартів і нормативів природного середовища.

6. "Конституційний устрій України" виступає як "система соціальних, економічних і політико-правових відносин, які встановлені Конституцією України" [1, с.127]²⁰. Порушення безпеки цього об'єкта складається в посяганнях на встановлені Конституцією соціальні, економічні і політико-правові відносини.

7. "Забезпечення миру і безпеки людства"²¹ – це діяльність, спрямована на збереження миру, попередження виникнення (або продовження) регіональних і глобальних воєнних конфліктів, запобігання виникнення ситуацій, які можуть поставити під загрозу саме існування людства або його частини [1, с.127]. Відповідно, порушення безпеки об'єкта "забезпечення миру і безпеки людства" складається в загрозі збереження миру, попередження виникнення (або продовження) регіональних і глобальних воєнних конфліктів, запобігання виникнення ситуацій, які можуть поставити під загрозу саме існування людства або його частини.

¹⁸ За [7, с.10], це "стан суспільних відносин, за якого природні, технічні та інші джерела загальної небезпеки, на які людина впливає своєю діяльністю, не створюють небезпеки для життя і здоров'я людей та збереження матеріальних цінностей".

¹⁹ Оскільки довкілля, як навколишнє середовище складається з штучного середовища, що створене людьми, природного середовища, що сформувалось в результаті еволюції Землі, та природних ресурсів, за нашою думкою, не є коректним звуження об'єкта захисту тільки до природного середовища, як це зроблено в означеному коментарі до КК. Більш прийнятним є розуміння в [7, с.10] довкілля як "навколишнього природного середовища".

²⁰ За [7, с.11], це "закріплена Конституцією система органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що діють в Україні, їх правового статусу та повноважень, а також їх відносин між собою та з іншими суб'єктами права, у першу чергу – з громадянами".

²¹ Мир розглядається як "відсутність ворожості, війни і воєнних (збройних) конфліктів"; безпека людства – як "стан, за якого відсутня загроза війни, екологічної катастрофи, дій, наслідком яких може бути масове знищення людей, знищення умов для існування населення земної кулі тощо" [7, с.11].

¹⁴ Відносно вже згадуваних адміністративно-правових відносин, громадянин може бути позбавлений окремих прав при скоєнні ним правопорушень [6, с.37].

¹⁵ Див. ст.41 Конституції України [8].

¹⁶ Авторський колектив коментарю [7, с.10], як на нашу думку, віддає перевагу матеріальній природі цього об'єкта захисту, бо нематеріальні об'єкти ним навіть не розглядаються у загальних положеннях до розділу VI "Злочини проти власності" [7, с.443-456].

¹⁷ Та "забезпечує спокійні умови суспільно корисної діяльності, відпочинку та побуту людей" [7, с.10].

Норми сутності збереження непорушності об'єкта кримінально-правового захисту через смисловий зміст вираження його безпеки.

Як ми це вже зауважували раніше у виносці 2, при аналізі безпеки об'єктів треба виходити з галузі їх застосування, тобто, у юриспруденції, економіці, техніці тощо одні й ті ж об'єкти²² можуть мати різне значення. Да й безпосереднє визначення безпеки може мати дещо інше, хоча й близьке, значення. Так, наприклад, в юридичній енциклопедії [5, с.47], під безпекою розуміють «состояние защищенности жизненно важных интересов личности, общества и государства от внутренних и внешних угроз»²³. Тобто, само визначення вже безпосередньо встановлює певні об'єкти – «інтереси особи», «інтереси суспільства», «інтереси держави»²⁴.

Тому, підходячи з *формальних вимог*, тільки обмежена кількість означених у ч.1 ст.1 КК об'єктів, оскільки вони здебільшого відносяться до нематеріальної сфери діяльності людини, може бути умовно розглянута з загальноприйнятих позицій їх безпеки. Це витікає, щонайменше з того, що словесно виражена форма опису об'єкта повинна співпадати за змістом з безпосереднім визначенням безпеки. Тут потрібна наявність стійкого вживаного словосполучення і певного сенсу в цьому опису. Відносно цього зауваження можна відзначити, що в раніше згадуваній юридичній енциклопедії [5] є тільки, на думку її укладачів, одне таке словосполучення – «безпека радіаційна». Тому обхід цих формальних вимог можливий тільки з'ясуванням *юридичної норми сутності збереження непорушності об'єкту кримінально-правового захисту через смисловий зміст вираження його безпеки*.

Наприклад, важко вільно казати про безпеку «прав і свободи людини і громадянина»²⁵. Тобто, неможливо відшукати здоровий глузд в окремому сполученні слів «безпека прав людини»²⁶... чи

²² Тепер вже не тільки захисту.

²³ Таке ж саме визначення наведено в однойменному законі РФ «Про безпеку» [9, ст.1].

²⁴ Тобто, посягання на «інтереси особи», «інтереси суспільства», «інтереси держави» є порушенням стану безпеки цих об'єктів – (дослідження з цього приводу див. в гл.2 «Проблема интереса в уголовном праве и ее решение» книги В.Я. Тація [2, с.66-77]).

²⁵ Зовсім інша річ – про безпеку *об'єкта* «права і свободи людини і громадянина» з позицій правоохоронної діяльності (тобто, різниця полягає в наявності чи відсутності норми «об'єктності»).

²⁶ Оскільки право виступає як «возможность лица обладать имуществом или неимуществом благом, действовать в определенной ситуации способом, установленным правовой нормой, или воздержаться от соответствующего действия» [5, с.341-342]. Звідси видно, що неможливо казати про «безпеку можливості особи володіти

«безпека свободи людини»²⁷... – звичайно говорять про наявність чи порушення, забезпечення або відсутність прав чи свободи людини... Але, оскільки змістом цього об'єкта, як раніше було зазначено, є суб'єктивні права людини і громадянина «поводити себе певним чином», «вимагати певної поведінки від інших суб'єктів», то з позицій аналізу безпеки, юридичною нормою його сутності буде *безпечне відношення людини і громадянина до інших людей і громадян*²⁸ і *вимагання такого ж відношення до себе*. Це повністю співпадає з основними положеннями та змістом розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України [8]²⁹.

Також, і про безпеку «власності»... Власність з правової позиції розглядається тільки як право суб'єкта на володіння, користування чи розпорядження чимось, тому не може бути безпечною чи небезпечною. Власність же за межами правового комплексу повноважень, як окремий матеріальний об'єкт³⁰, безперечно, може бути безпечною чи небезпечною, як для самого власника, так і для сторонньої особи. Наприклад, автомобіль, як власність, може виступати джерелом небезпеки оточуючим при дорожньому русі; будинок, як об'єкт власності, також може бути небезпечним при певних обставинах. Проте, безпосередньо вже зазначеною юридичною нормою *сутності об'єкта «власність»* з позицій безпеки *буде відсутність перешкод на повноваження власника*.

За аналогією, *сутність безпеки об'єкта «громадський порядок»* складається у відповідності стану суспільних відносин *правилам і умовам, встановленим нормами права*³¹.

майновим або немайновим благом», але вже допускається вживання вислову «безпека дії в певній ситуації способом, встановленим правовою нормою...» тощо. Тобто, певний дуалізм визначення дозволяє використовувати його наявні синоніми в пошуках смислового змісту значення безпеки у сутності об'єктів.

²⁷ Значимо, що під свободою розуміється «отсутствие зависимости от кого-либо, возможность располагать собою по собственному усмотрению», «отсутствие запретов, ограничений в чем-либо, возможность действовать без стеснений в какой-либо области» [10, с.394-398]. А щодо іншого, див. кінцівку попередньої виноски.

²⁸ Не порушуючи їх прав і свобод.

²⁹ Наприклад, відносно безпеки життя (ст.27), безпеки особи (ст.29), безпеки житла (ст.30) тощо.

³⁰ Як «имущество, принадлежащее лицу на праве собственности» [5, с.416].

³¹ Розглядаючи «громадський порядок» за межами КК, як зазначено в [1, с.126], це «стан суспільних відносин, якій відповідає вимогам не лише норм права, а й інших соціальних норм: моралі, звичаїв, норм громадських організацій тощо».

Наступне словосполучення "безпека громадської безпеки" є, безперечно, невживаним, тавтологією. Але не аналізуючи докладно його застосовність зазначимо, що сутність безпеки об'єкта кримінально-правового захисту "громадська безпека" полягає в захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Щодо інших об'єктів, то сутність безпеки об'єкту "довкілля" складається в додержанні стандартів і нормативів природного середовища; об'єкта "конституційний устрій України" – в збереженні встановлених Конституцією соціальних,

економічних і політико-правових відносин; об'єкта "забезпечення миру і безпеки людства" – в збереженні миру, попередженні виникнення (або продовження) регіональних і глобальних воєнних конфліктів, запобіганні виникнення ситуацій, які можуть поставити під загрозу саме існування людства або його частини.

В таблиці наведено смисловий зміст безпеки у сутності об'єктів кримінально-правового захисту. Треба зазначити, що, здебільшого, вона побудована за більш прийнятними, з нашої точки зору, дефініціями роботи [1].

Таблиця – Смисловий зміст безпеки у сутності об'єктів кримінально-правового захисту

Об'єкти захисту	Смисловий зміст безпеки у сутності об'єктів
Права і свободи людини і громадянина	Безпечне відношення людини і громадянина до інших людей і громадян і вимагання такого ж відношення до себе
Власність	Відсутність перешкод на повноваження власника
Громадський порядок	Відповідність стану суспільних відносин правилам і умовам, встановленим нормами права
Громадська безпека	Захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз
Довкілля	Додержання стандартів і нормативів природного середовища
Конституційний устрій України	Збереження встановлених Конституцією соціальних, економічних і політико-правових відносин
Забезпечення миру і безпеки людства	Збереження миру, попередження виникнення (або продовження) регіональних і глобальних воєнних конфліктів, запобіганні виникнення ситуацій, які можуть поставити під загрозу саме існування людства або його частини

Нормативна приналежність та зв'язок об'єктів захисту, пов'язаних з безпекою.

Поняття безпеки стосовно її складових деклароване Конституцією України, наприклад, у відношенні безпеки людини (стаття 3), екологічної безпеки (статті 16, 50), економічної безпеки (статті 17, 42), інформаційної безпеки (стаття 17), державної безпеки (статті 17, 18, 37), національної безпеки (статті 32, 34, 36, 39, 44) [8].

Виходячи з алфавітно-предметного покажчика [1, с.89], на думку його укладачів, проблеми безпеки порушені в наступних статтях КК: ст.1 (забезпечення миру і безпеки людства як завдання Кримінального кодексу), ст.259 (завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян), ст.49 і ст.80 (злочини проти миру та безпеки людства), ст.380 і ст.381 (безпека осіб, взятих під захист), ст.270 (пожежна безпека), ст.276 і ст.286 (безпека руху), ст.236, ст.272-275, ст.281 і ст.420 (порушення правил безпеки), ст.258 (терористичний акт). А також ст.260 (громадська безпека) [1, с.95].

Зважаючи на зазначені в алфавітно-предметному

покажчику статті, що мають відношення до безпеки³², на рис.1 показано передбачувані зв'язки між ними. Зазначимо, що, як на нашу думку, схема рисунку 1 побудована тільки за принципом ключових слів і тому не відображає в повній мірі сутність безпеки в об'єктах КК, як і самих об'єктів. Але вона може служити відправною точкою для побудови більш точної схеми відповідних зв'язків. Така докладна схема є занадто громіздкою для зображення на одному малюнку бо тягне за собою значну кількість перехресних зв'язків відносно ієрархічних рівнів "об'єкт кримінально-правового захисту", "розділ", "стаття", та розгалужень - "основний безпосередній об'єкт", "обов'язковий додатковий безпосередній об'єкт", тощо. Тому на рис.2, як приклад, надамо тільки одну гілку цієї схеми для об'єкту "права і свободи громадянина", а інші перелічимо нижче.

³² Повторимось, за думкою колективу означеного коментарю [1].

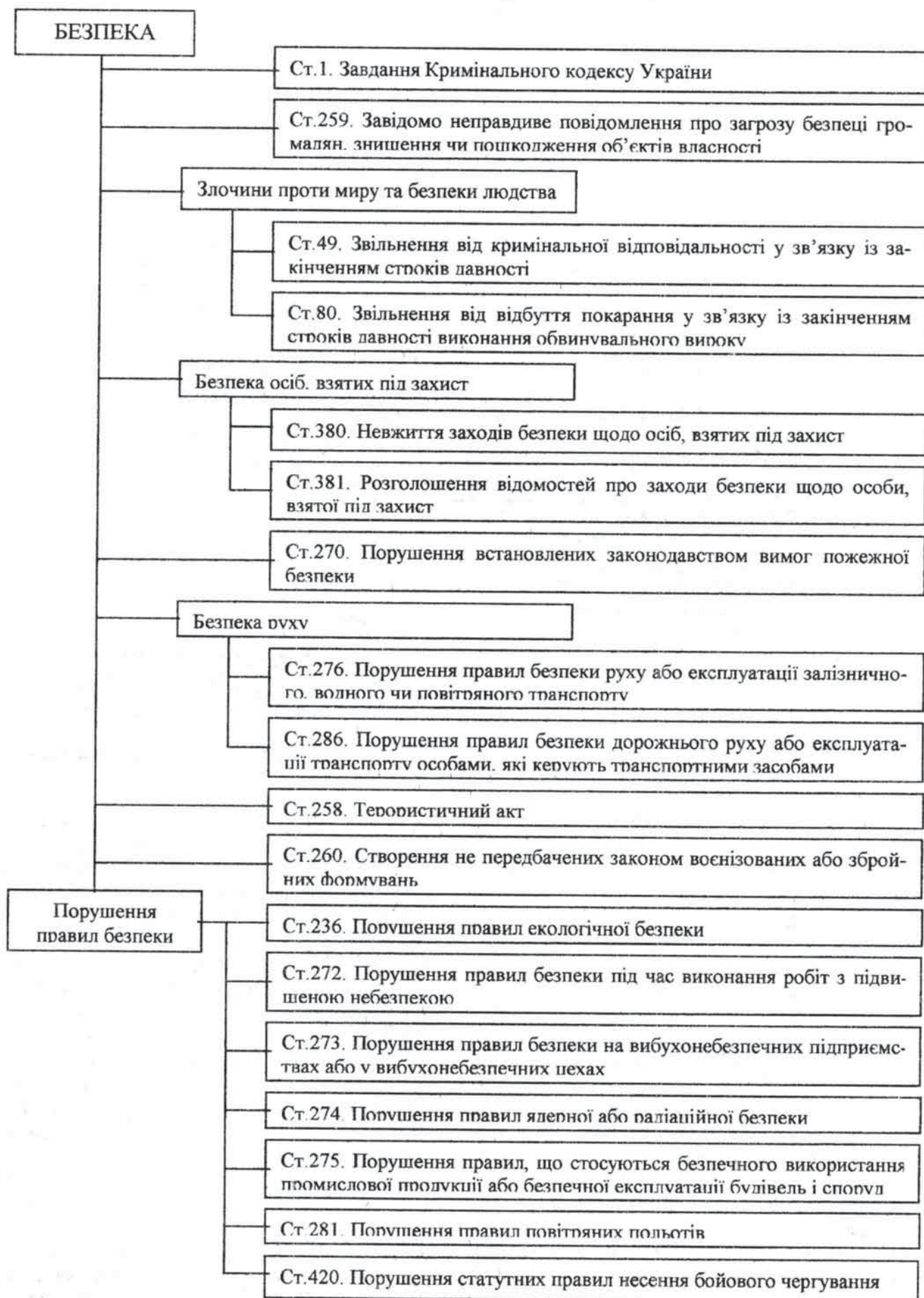

Рисунок 1 – Деякі зв'язки між статтями КК, що мають відношення до безпеки об'єктів захисту

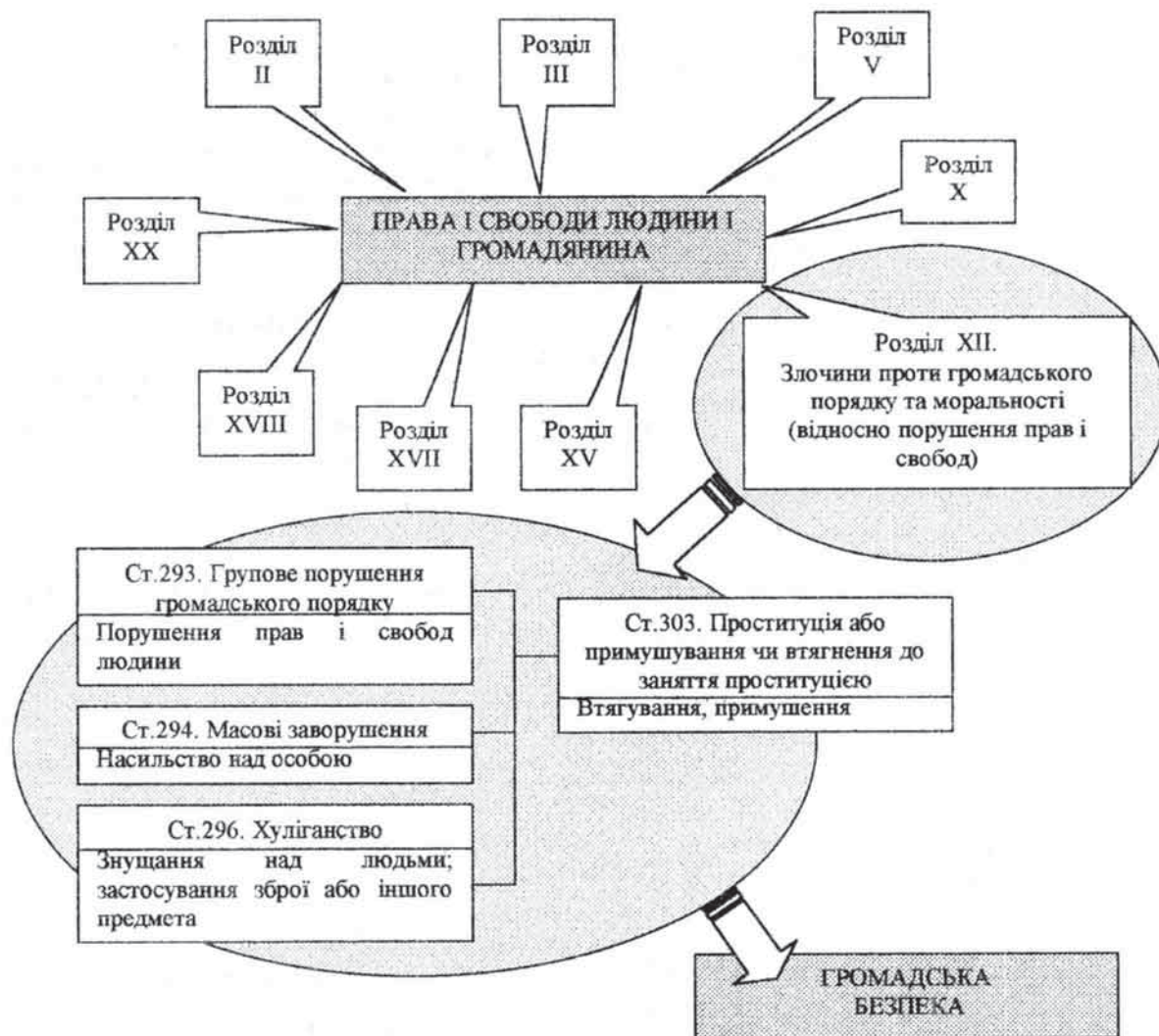

Рисунок 2 – Фрагмент ієрархічної структури об'єкта кримінально-правового захисту “права і свободи людини і громадянина” та його внутрішній зв'язок з об'єктом “громадська безпека”

Відносно поняття безпеки, об'єкт кримінально-правового захисту “власність” пов'язаний з розділами V, VI, IX, XI, XIV, XVIII Кримінального кодексу; об'єкт “громадський порядок” – з його розділами I, III, VI, IX, XII, XV-XVIII; “громадська безпека” – з розділами I-XV, XVIII-XX; “довкілля” – з розділами I, VIII-XI, XIX, XX; “конституційний устрій України” – з розділами I, V-X, XII-XV, XVII-XX; об'єкт “мир і безпека людства” – з розділами VIII-X, XIII, XV, XIX, XX.

Елементи методології аналізу безпеки об'єктів захисту.

Виходячи з наданого нами раніше визначення безпеки об'єкта кримінально-правової охорони, злочин в межах КК і є тим самим суспільно небезпечним чинником, який заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди об'єкту, тобто, його безпеці.

Як позначено в коментарі [1, с.148-149], “найбільш високий характер суспільної небезпеки в сучасних умовах властивий злочинам проти основ національної безпеки України, ..., життя та здоров'я населення, ..., волі, честі та гідності особи тощо”.

Такий розподіл об'єктів за ступенем небезпеки для них є цілком слушним, бо пов'язаний з фактом існування безпосередньо самої держави, що, безумовно, завжди має найбільший пріоритет для законодавця.

Крім того, для факту цілісності об'єкта важлива тільки логічна “наявність порушення безпеки” чи “відсутність порушення безпеки”³³, звідки витікає, що наявне порушення безпеки об'єкта завжди слід вважати закінченим, і його треба диференціювати відносно пріоритету суспільної небезпеки. Наприклад, при наявності одночасно декількох порушень безпеки об'єктів захисту, треба розглядати в першу чергу те порушення, яке зачіпає об'єкти захисту з найвищим пріоритетом, чи захищати від порушення той об'єкт, чий пріоритет найвищий.

Також, для безпеки об'єктів важливе, що деякі додаткові обов'язкові об'єкти злочину тягнуть за

³³ Тобто, чітка наявність чи відсутність події, на відміну від дослідження караності суб'єкта, де можливе “звільнення особи, винної у вчиненні злочину, від кримінальної відповідальності, або покарання” [1, с.149] за наявним фактом скоєного злочину.

собою додаткові факультативні об'єкти.

Таким чином, безпека об'єкта захисту завжди ставиться в залежність від наявності її порушення, а також від суспільного значення об'єкта. При цьому не має значення пов'язаність з моментом порушення безпеки об'єкта виду злочинного діяння, що посягає на безпеку об'єкта. Хоча, як відомо, злочини з матеріальним складом порушують безпеку об'єкта настанням суспільно небезпечного наслідку, або "створенням можливості ... настання певної шкоди", з формальним і усіченим складом – "з моменту вчинення самого діяння, незалежно від настання суспільно небезпечних наслідків" [1, с.153-154].

Взагалі, з позицій профілактики правопорушень завжди треба розглядати попередження порушень безпеки об'єктів через застереження, припинення або відвернення потенційних злочинців від скоєння злочину.

Одним з таких видів припинення порушень безпеки об'єктів є: необхідна і достатня дія з необхідної оборони стосовно особи, суспільних інтересів та інтересів держави [1, ст.36], затримання злочинця [1, ст.38], або у разі крайньої необхідності [1, ст.39]. При цьому немає значення, яким чином це порушення об'єкта настало - фізичним або психічним примусом [1, ст.40], виконанням наказу або розпорядження [1, ст.41], діянням, пов'язаним з ризиком [1, ст.42], або при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації [1, ст.43].

Звідси можна вивести декілька наступних важливих методологічних положень аналізу стану безпеки об'єктів захисту:

1) безпека об'єкта захисту завжди ставиться в залежність від наявності її порушення, а також від суспільного значення об'єкта;

2) в першу чергу завжди слід віддавати перевагу об'єктам, порушення яких викликає найбільшу загрозу для людини, суспільства і держави;

3) треба мати на увазі можливість побічного порушення безпеки інших об'єктів захисту за рахунок існування ланцюжка "родовий об'єкт-додатковий об'єкт-додатковий факультативний об'єкт";

4) попередження та запобігання порушень безпеки об'єктів можливе застосуванням профілактики правопорушень. Вибір засобів профілактики здійснюється відповідно до суспільного значення об'єкта захисту.

Висновки³⁴.

³⁴ Слід зазначити, що вже на етапі підготовки макету журналу до друку, автору цієї статті потрапила до рук дуже цікава робота: Зеленецький В.С., Куркін М.В. Поняття безпеки та її забезпечення суб'єктам кримінального процесу // Вісник Ун-ту вн. справ. –1997. –Вип.2. –С.84-

1. З позицій аналізу безпеки перелічені в ст.1 Кримінального кодексу України основні об'єкти кримінально-правового захисту можуть аналізуватись юридичною нормою їх *сутності*.

2. Процес охорони не гарантує безпосередньої безпеки об'єкта.

3. Факт порушення безпеки об'єкта визначається наявністю чи відсутністю чинників, що її порушують.

4. Важливими методологічними положеннями аналізу стану безпеки об'єктів захисту є залежність безпеки об'єкта захисту від наявності її порушення, а також від суспільного значення об'єкта; перевага надається об'єктам, порушення яких викликає найбільшу загрозу для людини, суспільства і держави; завжди існує загроза побічного порушення безпеки інших об'єктів захисту; дійовість профілактики правопорушень складається в їх попередженні та запобіганні; вибір засобів профілактики здійснюється відповідно до суспільного значення об'єкта захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: В 2-х ч. /Під загальною редакцією М.О. Потєбенька, В.Г. Гончаренка. –К.: ФОРУМ, 2001. –Ч.1. Загальна частина. –386 с.

2. Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. –Харьков: Изд-во при ХГУ "Выща школа", 1988. –199 с.

3. Юридичний словник /За ред М.М. Бабія, В.М. Корецького, В.В. Цветкова. –Київ: Гол. ред. укр. рад. енциклопедії АН УкрРСР, 1974. –846 с.

4. Энциклопедический юридический словарь /Под общ. ред. В.Е. Крутских. –М.: ИНФРА-М, 1998. –368 с.

5. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия /Под ред. М.Ю. Тихомирова. –М., 1998. –526 с.

6. Гладун З.С. Адміністративне право України. –Тернопіль: Економічна думка, 2001. –152 с.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року /За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. –К.: Кантон, А.С.К., 2001. –1104 с.

8. Конституція України. –Харків: Консум, 1996.

88. Дещо збігаючись за назвою з нашою статтею, ця робота є дуже важливою, бо предметом її досліджень є *безпека суб'єкта* на етапі здійснення кримінального процесу – що доповнює, так би мовити, врівноважує, як нам образно уявляється, протилежну чашу терезів з нашим дослідженням, предметом якого є *безпека об'єктів* кримінально-правового захисту. Можливо, треба було би змінити назву нашої роботи, оскільки вона виходить пізніше, але ми не стали цього робити, щоб підкреслити значущість проблеми та сподіваючись знову до неї повернутися.

—48 с.

9. Закон Российской Федерации о безопасности (в ред. Закона РФ от 22.12.92 № 4235-1, Указа президента РФ от 24.12.93 № 2288).

10. Словарь современного русского литературно-

го языка /Редколл. А.М. Бабкин и др. —М.-Л.: Изд-во Академии Наук СССР, 1962. —Т.13. С-смеяться. — 1516 с.

Надійшла до редколегії 10.06.2002

ЗОЗУЛЯ І.В. ПОНЯТИЕ БЕЗОПАСНОСТИ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ И ЗА ЕГО ПРЕДЕЛАМИ

Исследованы возможности характеристики основных объектов уголовно-правовой защиты с позиций их безопасности. Предложены нормы сущности сохранения незыблемости объекта через смысловое содержание выражения его безопасности и элементы методологии анализа безопасности объектов защиты.

ZOZULJA I.V. CONCEPT OF SAFETY OF THE CRIMINAL LOCAL LAW OF UKRAINE AND BEHIND ITS LIMITS

The capabilities of the characteristic of the main objects of a criminal-legal protection from stands of their safety are investigated. The norms of an essence of preservation of inviolability of object through the semantic contents of expression of its safety and members of a methodology of a safety assessment of objects of protection are offered.

УДК 351.74 (477)

М.І. ІНШИН, канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Розглянуто задачу, предмет, методи, зміст та особливості правового регулювання державної служби України.

Організація і функціонування державної служби в Україні мають правове підґрунтя, постійно відчують на собі впорядковувачий вплив правового регулювання. "Суспільство на будь-якому етапі свого розвитку не може обходитись без особливого регулюючого механізму, який забезпечує і спрямовує поведінку людей, забезпечує взаємодію, цілісність та цілеспрямований розвиток державно-управлінських відносин. Вивчення процесів регулювання поведінки людей за допомогою правових норм як основних способів регуляції стає способом практичної політики в суспільстві" [1, с.57].

У даному аспекті державне управління і правове регулювання діалектично взаємодіють, доповнюють й передбачають один одне. Відсутність будь-якого з них чи їх ізольоване існування у демократичній, правовій, соціальній державі неможливе. Як зазначає Д.А. Керимов, суспільство не може існувати, функціонувати і розвиватись без управління, завдяки якому упорядковуються взаємовідносини між його членами, соціальними групами, об'єднаннями, виробничими підприємствами, культурними установами. "Особливо зростає роль управління в епоху ускладнення суспільних зв'язків, науково-технічного прогресу, модернізації виробництва,

розширення демократії, збагачення духовного життя. За цих умов зростає значення і роль, перш за все, державного управління, правового регулювання відповідних суспільних відносин, зміцнення законності та встановлення режиму правопорядку, завдяки яким поєднуються й цілеспрямовано спрямовуються численні різномірні сили, фактори і тенденції суспільної життєдіяльності" [2, с.484].

Таким чином, управління є однією з найважливіших форм, що пов'язують державні, суспільні та інші структури з середовищем їх існування. Воно відчуває постійний вплив з боку даного середовища. Функції управління у цьому зв'язку полягають у тому, щоб сприяти корисному впливу і чинити перешкоди шкідливому, залишаючи без уваги той вплив, який не має для управління будь-якого суттєвого значення. І виконання цієї функції управління здійснюється, насамперед, правовими засобами. Використовуючи правовий механізм, державні та інші структури реагують на зміни, що відбуваються у навколишньому середовищі, здійснюють необхідні перетворення. Характеризуючи своєрідність і важливість правового управління, є сенс скористатися висновками В.Г. Афанасьєва, який підкреслював, що управління "не просто свідома діяльність, а той